UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Europese verkiezingen

minder ideologie, meer realisme

Marácz, L.

Publication date
2019
Document Version
Final published version
Published in
Armex

Link to publication

Citation for published version (APA):
Marácz, L. (2019). Europese verkiezingen: minder ideologie, meer realisme. *Armex*, *103*(2), 6-7. https://onsleger.nl/wp-content/uploads/2019/05/ARMEX_2019_2.pdf

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:17 Nov 2026

ONAFHANKELIJK DEFENSIEMAGAZINE
UITGAVE VAN DE KONINKLIJKE NEDERLANDSE VERENIGING 'ONS LEGER'

ARMEX

Meer dan 100 jaar op de bres voor de krijgsmacht

De VTO Cavalerie Verkenning
De Bundeswehr is grotendeels niet inzetbaar
Twee ruziënde kernmachten

103e jaargang mei 2019 | nummer 2

Defensienieuws

Kolonel b.d. drs. A.E. de Rooij

Elbit krijgt contract voor de nieuwe Israëlische houwitser

Het Israëlische Ministerie van Defensie en Elbit Systems hebben op 28 maart jl. bericht dat een contract voor de ontwikkeling en productie van een nieuwe gemechaniseerde houwitser voor de Israëlische strijdkrachten aan deze firma is gegund.

Volgens het Ministerie van Defensie betreft het "een van de grootste en ingewikkeldste verwervingsplannen in de geschiedenis van de Israëlische landstrijdkrachten". De uitvoering ervan zal ruim een decennium in beslag nemen. De ontwikkeling van de houwitser was reeds begonnen en een eerste demonstratie is succesvol geweest. Het programma wordt nu voortgezet met de productie van een aantal prototypes, terwijl de voorbereidingen voor serieproductie in gang zijn gezet. Inbegrepen in het contract zijn een simulator voor trainingsdoeleinden en het onderhoud aan de systemen gedurende de komende twintig jaar. Volgens Elbit heeft het contract een waarde van 125 miljoen Amerikaanse dollars en zal de productie 12 jaar in beslag nemen. De nieuwe houwitser heeft nog geen naam.

Volgens beide partijen is het systeem volledig geautomatiseerd, wat de personeels- en onderhoudskosten sterk reduceert. Het systeem zou, afhankelijk van het beoogde doel, het type granaat en ontsteker automatisch selecteren en laden.

De nieuwe houwitser zou zijn gebaseerd op – maar niet identiek aan – de ATMOS gemotoriseerde 155mm houwitser van Elbit, die aan diverse landen is verkocht. Deze houwitser is ontwikkeld door het Israëlische bedrijf Soltam, dat in 2010 door Elbit is overgenomen. De ATMOS beschikt over een geautomatiseerd laadsysteem en geavanceerde elektronica, waardoor het systeem nauwkeurig kan navigeren en autonoom opereren met "een kleine bemanning, een grote vuurkracht en een hoge mate van precisie."

Bron: Jane's

Een ATMOS houwitser in dienst van het Roemeense leger. Foto: Wikimedia Commons, Rowielip

Een UGV voor in je rugzak

Op de IDEX 2019, die afgelopen februari in Abu Dhabi is georganiseerd, heeft de ECA Group de nieuwste telg van zijn Cameleon familie van onbemande voertuigen (UGV) getoond. Deze Cameleon LG is ontworpen om te worden meegenomen in een rugzak, Het apparaat weegt slechts 12kg, maar heeft een nuttige lading van maximaal 15kg. Het kan worden uitgerust met een (op afstand bedienbare) grijparm, maar ook als platform dienen voor infrarood- of CBRN-sensoren.

De Cameleon LG is bestand tegen stof, water en schokken. Door deze laatste eigenschap kan de bedienaar de UGV wegwerpen om hem in te zetten. Hierdoor vermindert zijn eigen kwetsbaarheid aanzienlijk en kan de UGV worden ingezet in omgevingen die normaliter niet toegankelijk zijn, zoals grotten en kliffen, maar ook balkons.

Inzet van de Cameleon LG vergt slechts drie minuten. Het voertuigje heeft een actieradius van 500m en kan vier uur aaneengesloten worden ingezet, of tot maximaal 15 uur in de stand-by stand opereren. Het kan hellingen aan tot een hoek van 45°.

Bron: Jane's

US Army gaat beginnen met serieproductie van JAGM

Lockheed Martin staat op het punt de serieproductie te starten van het Joint Air-to-Ground Missile (JAGM) voor de Amerikaanse landmacht (US Army). Het bedrijf is de voorbereidingen hiervoor begonnen, zo meldde het afgelopen april.

Het betreft de productie van in totaal 3.000 JAGM's in containers, 1.500 in 2020 en 1.500 in 2021, in opdracht van het US Army Contracting Command-Redstone voor de Amerikaanse landmacht, marine, luchtmacht, het korps mariniers en voor 'speciale klanten'. Opleidingsmiddelen en ondersteuning zijn bij het contract inbegrepen.

Het JAGM beschikt over een drievoudig doelopsporingssysteem – een semi-actieve laser, een infrarood systeem en een sensor in het extreme hoge frequentiebereik. Het is een lucht-grondraket die bij de Amerikaanse strijdkrachten zowel de Hellfire, als de Maverick en de TOW projectielen moet vervangen. Het JAGM is ongeveer 1,75m lang, ruim 50kg zwaar en heeft een bereik van 500m tot 8km.

Bronnen: US Army, Jane's, Wikipedia

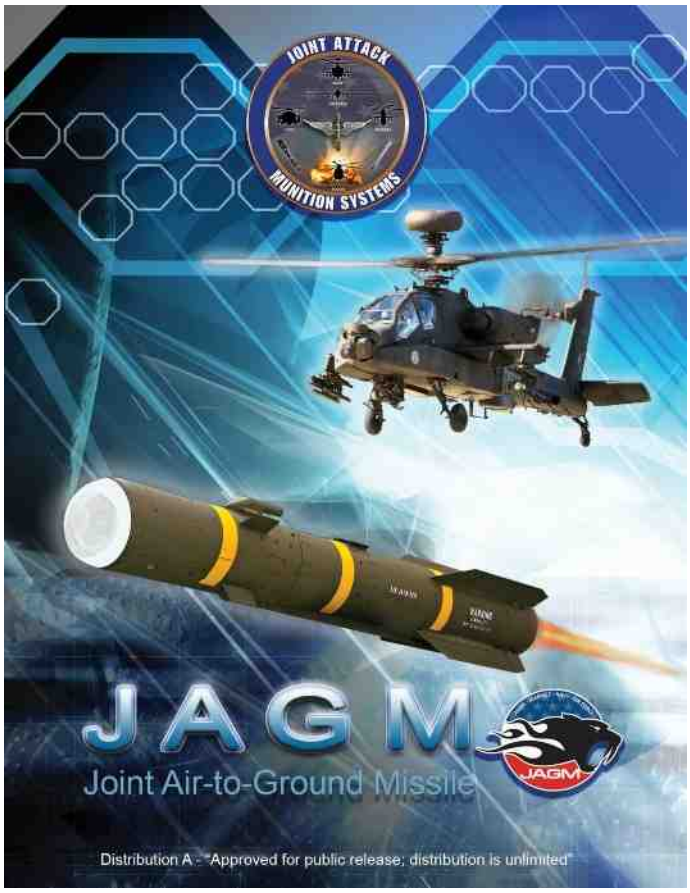

Een poster van het JAGM. Afbeelding: US Army

De Cameleon LG beklimt een trap. Foto: ECA Group

Op de korrel

‘Framing’ ten koste van het personeel

Kolonel b.d. drs. A.E. de Rooij

Op dinsdag 23 april is het overleg tussen defensie en de vakbonden opgeschort, zo meldt de website van het ministerie. De oorzaak van de patstelling wordt vervolgens uit de doeken gedaan. “[D]e bonden [hebben] vandaag (23 april) de gesprekken … opgeschort omdat ze nu onvoldoende vertrouwen hebben dat partijen tot een akkoord kunnen komen. Defensie betreurt deze ontwikkelingen en heeft aangegeven het overleg met de vakbonden graag voort te willen zetten in het belang van het personeel…… Afgelopen dinsdag lagen alle onderwerpen op tafel. Dit als startpunt voor de onderhandelingen om tot een nieuw akkoord te komen. Defensie betreurt het dat deze onderhandelingen nu vroegtijdig worden afgebroken door de bonden, mede omdat er ruimte is geboden om verder te onderhandelen. Hierdoor is het ook onduidelijk welk resultaat de vakbonden voor ogen hebben.”
Voor mij is de strekking van dit bericht duidelijk: Defensie heeft er alles aan gedaan om tot een nieuwe, goede CAO te komen. Om onduidelijke redenen zijn de bonden niet ingegaan op de goede voorstellen van de werkgever. Het ligt aan de bonden – en zeker niet aan Defensie – dat er op korte termijn geen CAO komt.

Ook de vakbonden hebben (uiteraard) nieuwsitems over dit onderwerp. Op de website van de Nederlandse Officieren Vereniging staat het volgende: “[De] defensiebonden [hebben] de staatssecretaris gevraagd de inzet die zij gedaan heeft tijdens de onderhandelingen openbaar te maken. Ook hebben wij de staatssecretaris gevraagd te vertellen wat de extra ruimte is die er volgens haar nog is om verder te praten. De staatssecretaris wilde aan beide verzoeken niet tegemoet komen. De bonden zagen daarop geen andere mogelijkheid meer dan de staatssecretaris te melden dat zij geen vertrouwen meer hebben…. de bonden [vinden] dat de inzet van de werkgever van 16 april jl. volstrekt onvoldoende is om tot een goed resultaat te kunnen komen. Ook als er nog wat meer financiële ruimte zou zijn dan de werkgever in die inzet heeft gestopt… Wij wilden vooraf duidelijkheid en garanties van de staatssecretaris. Toen we na lang aandringen die duidelijkheid niet kregen hield het voor de bonden op.”
Hier lees ik dat het bod van Defensie volstrekt onvoldoende was om te een goede CAO te komen. De staatssecretaris schiet tekort wat betreft openheid en vertrouwen. De schuld van het opschorten van het overleg ligt voor de volle honderd procent bij Defensie.

Wat ik hierboven heb beschreven, is een schoolvoorbeeld van wat tegenwoordig *framing* heet. Volgens Wikipedia is dit “woorden en beelden zo kiezen, dat daarbij impliciet een aantal aspecten van het beschrevene wordt uitgelicht. Deze uitgelichte aspecten helpen om een bepaalde lezing van het beschrevene of een mening daarover te propageren.”
Beide partijen kiezen in dit arbeidsconflict hun woorden zo dat hun geen blaam treft. De slachtoffers - de militairen en het burgerpersoneel bij Defensie - hebben hier uiteraard weinig aan. Ruim een half jaar nadat het vorige arbeidsvoorwaardenakkoord door het personeel is afgewezen, is ditzelfde personeel nog geen steek opgeschoten. En dat in een situatie dat de krijgsmacht leeg loopt. In maart bleek twee derde van de landmachtmilitairen ontevreden over hun baan, ook omdat er nog steeds geen CAO is. Eenheden zijn slecht gevuld en moeten soms worden stilgezet. Er zijn duizenden vacatures.

In maart vorig jaar verscheen de Defensienota 2018 met de titel “Investeren in onze mensen, slagkracht en zichtbaarheid”. Het woord ‘mensen’ komt tientallen keren voor in deze nota. Onder meer stelt de minister, mede namens de staatssecretaris, dat zij allereerst gaat investeren in ‘onze’ mensen, dat Defensie een betrouwbare en betrokken werkgever moet zijn, waar mensen trots zijn om bij te werken en een organisatie die zijn mensen weet te behouden en voldoende nieuwe mensen werft. Kortom: het personeel staat bij Defensie op één!

Van dit streven is door de impasse in het arbeidsvoorwaardenoverleg nog maar bitter weinig terecht gekomen en als de leegloop doorgaat in het huidige tempo, is het binnenkort zo ver dat men zich niet langer hoeft te bekommeren om het personeel. Men moet ophouden met steggelen en daarover *framen*. Actie is hard nodig, voor het personeel en voor de organisatie. Vandaar mijn oproep, vrij naar Marten Toonder: doe iets, Ank Bijleveld!

Verder in dit nummer

Op de vorige bladzijde stond het Defensienieuws. Deze Armex vervolgt met een artikel van Martin Bos. Op de bladzijden 4 en 5 beschrijft hij in het eerste deel van een tweeluik **De VTO Cavalerie Verkenning**. Op de volgende twee bladzijden, 6 en 7, geeft onze columnist László Marácz zijn visie op de **Europese verkiezingen**. Hij hoopt op **minder ideologie, meer realisme**. Kernwapens staan opnieuw in de belangstelling. Historicus Tjeerdjan Nieuwenhuis gaat op de bladzijden 8 t/m 11 mee in deze trend in **Escaleren om te de-escaleren: een nucleaire strategie**. Een andere historicus, professor Jan Hoffenaar, komt daarna aan bod. Hij bespreekt op de bladzijden 12-14 de Koude oorlog onder de titel **Als de Russen komen**. De bijdrage van onze tweede columnist, Kees Homan, kunt u lezen op de bladzijden 15 en 16. Hij bespreekt de toestand van de strijdkrachten van onze oosterburen in **De Bundeswehr is grotendeels niet inzetbaar**. Op bladzijde 16 treft u ook een mededeling aan van de KNV ‘Ons Leger’ over de nieuwe hoogleraar. Het laatste artikel van dit nummer is van de hand van uw hoofdredacteur. De titel spreekt voor zich: **Twee ruziënde kernmachten. Het conflict om Kasjmir laait weer op.**

Foto cover: Een Fennek verkenningsvoertuig van 43 Gemechaniseerde Brigade. Foto MinDef

De VTO Cavalerie Verkenning

(deel 1)

Tekst en foto's: Martin Bos [1]

Goed verkennen is een vak. En om dat vak te leren, is er de Vaktechnische Opleiding (VTO) Cavalerie Verkenning. Maar wat is deze VTO? En hoe leer je het vak in de praktijk? In twee artikelen nemen we je mee de diepte in.

Aankomende officieren en onderofficieren starten hun militaire loopbaan met de algemene militaire vorming. Officieren aan de Koninklijke Militaire Academie (KMA) en onderofficieren aan de Koninklijke Militaire School (KMS). Na de algemene opleiding leert men in het defensiebedrijf ook een vak, een specialisme, in de Vaktechnische Opleiding (VTO).
Het Opleidings- en Trainingscentrum Manoeuvre (OTCMan) in Amersfoort organiseert de VTO voor 'Officier Cavalerie Verkenning' en 'Onderofficier Cavalerie Verkenning'. De leerlingen verdiepen zich in driekwart jaar in onder andere de commandovoering en verkenning. Ging men als cavalerie vroeger te paard, tegenwoordig doen ze dat met bewapende (pantser)wielvoertuigen en te voet.

Officieren

De Officier Cavalerie Verkenning werkt als pelotonscommandant binnen één van de vier (Brigade) Verkenningseskadrons van de Landmacht. Ieder verkenningseskadron is verantwoordelijk voor het uitvoeren van verkennings- en bewakingstaken veelal ver in het gebied van een tegenstander. Als commandant van het verkenningspeloton geeft de officier leiding aan een groep militairen tijdens oefeningen, inzet en tijdens het verblijf op de kazerne. In overleg met de opvolgend pelotonscommandant verzorgt de officier de planning en uitvoering van opdrachten maar ook van lessen en oefenprogramma's. Daarnaast draagt hij zorg voor personele en logistieke zaken en voor inlichtingen en veiligheid binnen het verkenningspeloton. Ook neemt hij deel aan oefeningen met het verkenningspeloton, woont besprekingen en vergaderingen bij en zorgt voor een juist onderhoud van het beschikbaar gestelde materiaal.

Onderofficieren

De Onderofficier Cavalerie Verkenner is degene die direct de manschappen aanstuurt en direct leiding geeft tijdens de uitvoering van opdrachten. Hij is de vakman die hun opleiding en training verzorgt en die met zorg invulling geeft aan de mentale en fysieke vorming van zowel het individu als de groep. Hij is een expert op het gebied van wapens, materiaal en voertuigen van de eenheid. En op die laatste, de Fennek, is hij de voertuigcommandant.

Verkennen en leidinggeven

In de VTO worden tegelijkertijd zowel officieren als onderofficieren opgeleid in het verkennersvak. De hoofdthema's van de opleiding zijn: bereden verplaatsen, puntverkenning, gebiedsverkenning en waarneempost. Uiteraard zijn er dan nog subthema's, als materieelherkenning. En er zijn twee werkwijzen: het voetwerk en bereden/uitgestegen werk. (Dit laatste onderwerp zal in deel 2 aan de orde komen.)
Als pelotonscommandant of als voertuigcommandant moet je ook beschikken over de nodige competenties rondom leidinggeven.

Verkennen in de praktijk

Wij waren bij de Manoeuvreschool te gast in Drenthe. Een groep leerlingen heeft op het oefenterrein Havelte West het bivak ingericht. Ze zijn op maandag aangekomen en gaan op vrijdag weer naar huis. Deze keer geen boogtenten, de leerlingen slapen 'gewoon' in het veld.
Tot deze week hebben de mannen geoefend in het voetwerk, het verkennen te voet. Dit is hun eerste week dat ze bereden en uitgestegen werken. Bereden met de Fennek. En uitgestegen waarbij de Fennek zo optimaal mogelijk wordt ingezet voor het uitvoeren van de verkenningstaak. Bijvoorbeeld door gebruik te maken van de camera in het voertuig en rekening te houden met de extra beveiligingscapaciteit die de .50 mitrailleur geeft.

Het is nog donker als de dag start met de bevelsuitgifte

Een verkenningseskadron opereert veelal ver in het gebied van een tegenstander

Rijden over 15 minuten!

De colonne rijdt door het fraaie Drentse landschap naar het eerste verzamelpunt

Bevelsuitgifte
Het is nog donker als de dag start met de bevelsuitgifte: de mondelinge uitleg van de opdracht die de verkenners te wachten staat. Wat is de toestand? Welke vijand en welke eigen troepen kunnen we verwachten? Hoe gaan we de opdracht uitvoeren? Drie leerlingen buigen zich naast het voertuig over de oleaat en situatieschetsen. Eén van hen doet het woord en de twee anderen luisteren gespannen toe. De wachtmeester volgt precies wat er gebeurt. Hij heeft als instructeur de opdracht deze leerlingen te begeleiden en te vormen.

Je leert het beste van je fouten. Of is het juist van de dingen die je goed doet? Wat vind je er zelf van? Alle aspecten komen aan bod als de wachtmeester evalueert. Waarbij hij terugpakt op de theorie en praktijk van de commandovoering. De systematiek van de aanpak is belangrijk. En het taalgebruik van de feedback is typisch militair direct. Wat is de situatie in het veld omdat het de laatste dagen heeft geregend? Welke route nemen wij? Maar welke route neemt de vijand? Niet 10 minuten oreren. Energie behouden. Weet: 'paxen' willen rijden.
Rijden over 15 minuten!

De voertuigen worden zorgvuldig opgesteld en gecamoufleerd

Op weg
Vanuit het bivak op het oefenterrein gaan de voertuigen de openbare weg op. Het voegt een extra dynamiek toe omdat rekening gehouden moet worden met burgerverkeer. De colonne van twee Fenneks en een Amarok rijdt door het fraaie Drentse landschap naar het eerste verzamelpunt.
De voertuigen worden opgesteld waarbij de omgeving zorgvuldig in de gaten wordt gehouden. De eerste camouflagenetten worden aangebracht, wanneer de wachtmeester een vraag stelt: "Is dit de beste plek om de voertuigen neer te zetten?" Niet dus. Even los van het feit dat de Fennek de weg blokkeert, is er een betere plek op het erf van de boerderij. Waar je in de beschutting staat. Waar je beter rondom kunt beveiligen. Dus 30 meter verplaatsen.
Vanaf de nieuwe locatie worden de voertuigen zorgvuldig opgesteld en opnieuw gecamoufleerd. Ieder heeft zijn eigen sector om te bewaken.

De verkenners gaan uitgestegen verder

Liaison
We zitten nu op de rand van het vijandelijk gebied. In tegenstelling tot de frontlijn in de Eerste Wereldoorlog, is de overgang tussen eigen en vijandelijke troepen diffuus. Daarom staan de voertuigen nog dieper in het eigen gebied opgesteld en gaan de verkenners uitgestegen verder. Naar de liaison die de laatste informatie heeft over het vijandelijke gebied.
De twee verkenners naderen voorzichtig de gecamoufleerde Amarok. Met een kleurkaart wordt aangegeven dat ze opgewacht worden door 'eigen volk'. Terwijl een van de verkenners de omgeving bewaakt, krijgt de andere verkenner de laatste aanwijzingen. Op de kaart is een pantserinfanteriepeloton ingetekend. En verderop is er kans op mijnen bij een brug. Relevante informatie, die wordt opgeschreven en op het oleaat wordt overgenomen. En dan weer terug naar de voertuigen.

Terug op locatie wordt de informatie gedeeld met de anderen. Het plan wordt bijgesteld en onderling afgestemd. Camouflage van de voertuigen afhalen. Klaarmaken voor vertrek. Degene die in het veld met Minimi en Panzerfaust de opstelling bewaakte, komt terug gerend. Opnieuw onderweg.

In vijandelijk gebied
De eerste kilometer rijden we nog in het eigen gebied. De Fenneks zijn goed herkenbaar voor de eigen troepen door het grote oranje vlak achter op het voertuig. Vlak voordat we vijandelijk gebied intrekken worden de vlakken verwijderd.
De manier van verplaatsen wordt anders. In het eigen gebied reden we achter elkaar. In het vijandelijk gebied wordt nagedacht over iedere verplaatsing. Sprongsgewijs gaat het voorwaarts. Telkens één Fennek naar voren. Voor iedere sprong wordt de omgeving gescand op dreiging. Veilig? Dan naar voren. De snelheid van verplaatsen is nu ineens een stuk lager.
En zo gaan de verkenners naar de afgesproken plek, vlakbij de POI (*point of interest*) dat zij gaan verkennen.

In vijandelijk gebied wordt nagedacht over iedere verplaatsing

In vijandelijk gebied wordt behoedzaam opgetreden

Hoe verder?
Tot zover het eerste deel van dit artikel. In het volgende nummer van Armex beschrijven wij hoe de leerlingen uitgestegen het vijandelijk gebied ingaan. Wat gaan ze meemaken?

Eindnoot
[1] Dit artikel is eerder verschenen op https://defensiefotografie.nl

Column

Europese verkiezingen:

minder ideologie, meer realisme

Prof. Dr. László Marácz

In de week van 23 mei zijn er verkiezingen voor het Europees Parlement (EP). Dan kunnen zo'n 370 miljoen Europeanen naar de stembus. Over het algemeen is de opkomst bij de Europese verkiezingen niet echt hoog. Dit keer lijkt er meer op het spel te staan, althans als je de politieke partijen en hun spindoctors in de media moet geloven. Er wordt gehamerd op thema's die een fundamentele ommekeer in Europa zouden kunnen inleiden waaronder migratie, Brexit, en klimaatverandering. Europa is echter zo geconstrueerd dat revolutionaire omwentelingen eigenlijk uitgesloten zijn. Het politieke bouwwerk is te complex en te verstrengeld om zomaar te kunnen veranderen. Europese verkiezingen kunnen geen 'regering' ten val brengen, maar ze kunnen wel een indicatie geven over hoe het verder gaat in Europa.

Europa is zo geconstrueerd dat revolutionaire omwentelingen eigenlijk uitgesloten zijn

Traditionele bestuurspartijen

Europa wordt traditioneel bestuurd door twee grote politieke blokken, namelijk de christendemocratische Europese Volkspartij (EVP) en de Europese socialisten (PES). Ook volgens de huidige peilingen zullen deze blokken de grootste partijen blijven in het nieuwe parlement dat wegens een mogelijke Brexit 705 (was 751) zetels zal tellen. De traditionele partijen zullen wel het grootste blijven, al is de verwachting dat beide bestuurspartijen fors verlies zullen oplopen. Vandaar dat de christendemocraten en socialisten inmiddels bij de liberalen van ALDE hebben aangeklopt om een 'grote coalitie' te vormen van, zoals zijzelf beweren, 'pro-Europese' partijen. Samen zullen deze partijen naar alle waarschijnlijkheid in het EP een meerderheid halen, elkaar uit de wind houden en hun pijlen richten op de opkomst van wat zij noemen 'anti-Europese' partijen, waaronder partijen die een nationalistisch of populistisch programma hebben. Daarmee is het communicatieve *frame* van deze verkiezingen al gezet. Eenieder die campagne voert tegen de traditionele bestuurspartijen wordt als 'anti-Europees' aangemerkt. Het gevaar van een dergelijke *framing* is dat bij een fors verlies van de grote coalitie Europa de grootste verliezer zal zijn. De vraag is of dat echt zo is.

In de week van 23 mei zijn er verkiezingen voor het Europees Parlement. Afbeelding: eud.eu

De tandem AKK-Weber

De traditionele bestuurspartijen hebben de baantjes in Brussel al verdeeld. Van de *Spitzenkandidaten*, de lijsttrekkers die een gooi doen naar het voorzitterschap van de Europese Commissie (EC) heeft de Beierse christendemocraat Manfred Weber de beste papieren. Zijn EVP wordt waarschijnlijk de grootste partij. Hij zal dan de huidige EC-voorzitter, de Luxemburger Jean-Claude Juncker, opvolgen en vervolgens zullen andere functies, zoals parlementsvoorzitter doorgeschoven worden naar kandidaten van de socialisten en de liberalen. De Europese tandem, de Duitse bondskanselier Angela Merkel en haar man in Brussel, commissievoorzitter Juncker worden dan vervangen door de beoogde opvolgster van Merkel als kanselier, de Duitse christendemocratische politica Annegret Kramp-Karrenbauer (in de Duitse media steevast 'AKK' genoemd) en haar partijgenoot Weber als de nieuwe EC-voorzitter. In dit scenario is de grote verliezer de Franse president Emmanuel Macron, die met zijn liberale partij La République en Marche een eigen Franse commissievoorzitter naar voren wil schuiven. Een eventueel tandem AKK-Weber zal echter het prestige missen van de Merkel-Juncker coalitie. Commentatoren spreken over een Merkel Light versie waarvan weinig daadkracht zal uitgaan.

Een eventuele tandem AKK-Weber zal het prestige missen van de Merkel-Juncker coalitie. Foto: Twitter, Manfred Weber

Anti-establishment partijen

Er wordt verkiezingswinst verwacht voor de anti-establishment partijen, een bonte coalitie van extremisten (zowel ter linker- als ter rechterzijde), nationalisten en andere populisten. Deze partijen hebben gemeen dat ze de invloed van supranationale organen, zoals de Europese Commissie en multinationals in Brussel, willen terugdringen en de Europese Raad waarin de lidstaten zijn vertegenwoordigd meer volmachten willen geven. Een politicus die op deze lijn zit, is de Italiaanse minister van Binnenlandse Zaken en leider van het rechtse Lega, Matteo Salvini. Salvini maakt zich sterk om migratiestromen

Eenieder die campagne voert tegen de traditionele bestuurspartijen wordt als 'anti-Europees' aangemerkt

die via Italië naar Europa komen, terug te dringen en wil de zeggenschap over de Italiaanse begroting uit Europa naar Rome terughalen. De Italiaanse regering behoudt zich het recht voor – tegen de zin van Brussel - om het begrotingstekort te overschrijden om daarmee de koopkracht aan te jagen in eigen land. De invloed van dergelijke onorthodoxe partijen zal zeker toenemen in het EP, maar is waarschijnlijk niet voldoende om de meerderheid van de grote coalitie te bedreigen. Naast de trend van het verwachte verlies van de traditionele bestuurspartijen is er nog een andere trend zichtbaar die de status quo in Brussel enigszins onder druk zet.

Ramkoers

De anti-establishment partijen krijgen steun van traditionele centrumrechtse bestuurspartijen uit Centraal- en Oost-Europa die met het Brusselse establishment op ramkoers liggen over het opendeurenbeleid inzake migratie. Dit dossier, dat in ieder geval Centraal- en Oost-Europa in haar ban heeft vanaf september 2015, toen de Duitse bondskanselier Merkel zich hard maakte voor het gewraakte opendeurenbeleid, zal zeker electorale gevolgen hebben. De Centraal- en Oost-Europese landen verzetten zich onder aanvoering van de Visegrad-landen (Hongarije, Tsjechië, Slowakije, en Polen) tegen dit beleid. Politici uit de regio, zoals de Hongaarse premier Viktor Orbán en de ex-president van Tsjechië Vaclav Klaus hebben er telkens weer op gewezen dat het opendeurenbeleid voor migranten grote veiligheidsrisico's voor Europese burgers met zich meebrengt. Deze waarschuwingen waren echter aan dovemans oren gericht en hebben politici als Orbán, die hun nek hebben uitgestoken, een slechte naam bezorgd.

Vluchtelingen in september 2015 bij de Hongaars-Oostenrijkse grens op weg naar Duitsland. Foto: Wikimedia Commons, Mstyslav Chernov

Terrorisme

Centraal- en Oost-Europese autoriteiten hebben erop gewezen dat volgens hun informatie extreem-islamitische terroristen na de val van Islamitische Staat (IS) Europa via Griekenland zouden kunnen binnendringen. De recente arrestatie van een kopstuk van IS, de 27-jarige Hassan Fahroud in Hongarije, bevestigt het gelijk van deze critici van het Brusselse opendeurenbeleid. De arrestatie van de IS-jihadist was het gevolg van een gecoördineerde, succesvolle samenwerking tussen Belgische en Hongaarse antiterreureenheden. Volgens informatie die vrijgegeven is door de Hongaarse officier van justitie Péter Polt, is de gearresteerde IS-jihadist in ieder geval verantwoordelijk voor de onthoofding van twintig burgers in de Syrische stad Homs. Polt heeft verder bekendgemaakt dat de jihadist op een Europees inreisvisum via Griekenland reisde, dat hij met dat visum zich de afgelopen tijd bezig hield met mensensmokkel en dat hij beschikte over een anonieme creditcard afgegeven door de vluchtelingenorganisatie van de VN, UNHCR, waarmee hij maandelijks 500 euro kon pinnen. De Hongaarse autoriteiten ontdekten in de herfst van 2018 bij toeval dat dergelijke anonieme creditkaarten van een gerenommeerde internationale creditkaartleverancier door de UNHCR werden afgegeven. Het anonieme karakter van dergelijke creditcards druist in tegen de regels die gelden voor internationale geldtransacties. De Hongaarse-Belgische antiterreureenheden zijn nu aan het onderzoeken of dit IS-kopstuk mogelijk connecties had met de terroristen uit Molenbeek die voor de aanslagen in Parijs in 2015 verantwoordelijk waren. Het IS-kopstuk was namelijk op weg van Boedapest naar Brussel.

Jihadisten van IS. Onlangs is een kopstuk van IS in Hongarije aangehouden. Foto: NATO

Toonzetting

Het ligt voor de hand dat anti-migratiepartijen in Centraal- en Oost-Europa ruime politieke winst zullen incasseren tijdens de Europese verkiezingen. De landen uit deze regio zijn niet per se tegen samenwerking binnen Europa zoals de geslaagde Hongaars-Belgische anti-terreuractie laat zien, maar willen wel zelf controle houden over de migratiestroom richting Europa. Alles overziend zijn er geen ingrijpende veranderingen na de Europese verkiezingen in Brussel te verwachten maar de toonzetting van het EP zal weleens minder ideologisch en meer realistisch van aard kunnen gaan worden.

Alles overziend zijn er geen ingrijpende veranderingen na de Europese verkiezingen in Brussel te verwachten

De gearresteerde jihadist beschikte over een anonieme creditcard afgegeven door de UNHCR. Foto: UNHCR

Escaleren om te de-escaleren: een nucleaire strategie

Tjeerdjan Nieuwenhuis

De Amerikaanse Nuclear Posture Review van 2018 stelt dat Rusland een zogenaamde nucleaire 'escalate to de-escalate' doctrine zou hebben omarmd. In concreto zou dit betekenen dat Moskou dreigt met beperkte inzet van kernwapens om zodoende een conventionele militaire confrontatie met de Verenigde Staten en de NAVO tot een gunstig einde te brengen. Van Amerikaanse zijde wordt dit geïnterpreteerd als een bewuste poging de nucleaire drempel aanzienlijk te verlagen, wat voor de Verenigde Staten reden is om het eigen tactische kernwapenarsenaal te moderniseren. Maar wat houdt deze zogenaamde 'escalate to de-escalate' strategie nou werkelijk in?

Wel of geen Russische nucleaire strategie?

Het is een feit dat Moskou nooit onder stoelen of banken heeft gestoken bereid te zijn om als eerste kernwapens in te zetten. In 1993 heeft Rusland de belofte, die het van de Sovjet-Unie had overgeërfd, om nucleaire wapens niet als eerste in een oorlog in te zetten, afgezworen. Sindsdien zijn bij alle opeenvolgende heruitgaven van de Russische veiligheidsdoctrine passages te vinden waarin Moskou zichzelf rechtvaardigt om kernwapens in te zetten, bijvoorbeeld in het geval dat de fysieke veiligheid van Rusland in het geding is door grootschalige conventionele militaire agressie. Wat precies onder deze agressie wordt verstaan blijft overigens voor meerdere interpretaties vatbaar. Daarnaast zouden veel van de grootschalige oefeningen die het Russische leger de afgelopen decennia heeft gehouden een onderdeel hebben bevat waarin een nucleaire aanval werd gesimuleerd. Zo zouden volgens de NAVO in 2013 Russische bommenwerpers bijvoorbeeld een beperkte nucleaire aanval hebben gesimuleerd op doelen in Zweden. In 2009 zou een vergelijkbare nucleaire aanval zijn geoefend, maar toen gericht op doelen in Polen. Met andere woorden, Rusland heeft nooit onder stoelen of banken gestoken dat het bereid is om kernwapens te gebruiken en zou zelfs openlijk het gebruik van kernwapens simuleren. Uit de openbare Russisch veiligheidsdoctrine is echter niet op te maken of Moskou ook daadwerkelijk een '*escalate to de-escalate*' doctrine heeft in de zin dat het een dergelijke term gebruikt of omdat het te kennen geeft bereid te zijn nucleaire wapens in te willen zetten bij een grootschalig conventioneel conflict. Uit officiële openbare Russische veiligheidsbronnen is het daarom moeilijk op te maken wat mogelijk zou worden bedoeld met '*escalate to de-escalate*'.

Trapsgewijze tactische inzet

Dit neemt niet weg dat een dergelijke term niet onbekend is in de Russische defensie-elite. Een goed voorbeeld is een artikel uit 1999, geschreven in een Russischtalig militair tijdschrift door een drietal hoge officieren, waarin wordt gepleit voor het gebruik en de dreiging van het gebruik van tactische kernwapens om vijandelijkheden te de-escaleren[1]. De auteurs waren op dat moment van mening dat Rusland op de korte termijn niet in staat zou zijn om haar tekortkomingen op het gebied van hightech oorlogvoering in te halen. Hierdoor moest in hun optiek de verdediging van Rusland zwaarder leunen op het afschrikwekkende affect van kernwapens. Dit betekende echter niet dat kernwapens massaal zouden moeten worden ingezet bij het falen van afschrikking. De auteurs bepleitten een gefaseerde inzet. Dit impliceerde een stapsgewijze inzet van kernwapens die naar gelang het doel en omstandigheid opgeschaald zou moeten kunnen worden. In de praktijk zou bijvoorbeeld bij een naderende militaire nederlaag een demonstratieve aanval uitgevoerd moeten kunnen worden door bijvoorbeeld een kernwapen boven onbewoond gebied tot ontploffing te brengen. Hiermee zou het signaal naar de tegenstander moeten worden afgegeven dat het Rusland menens is en bereid is tot vergaande nucleaire escalatie. Vervolgens, zo meenden de auteurs, als deze 'demonstratie' niet voldoende zou blijken om de tegenstander zijn vijandelijkheden te doen laten staken, zou de inzet van kernwapens opgeschroefd moeten kunnen worden met beperkte aanvallen op serieuzere doelen zoals logistieke knooppunten of de gevechtseenheden van de vijand.

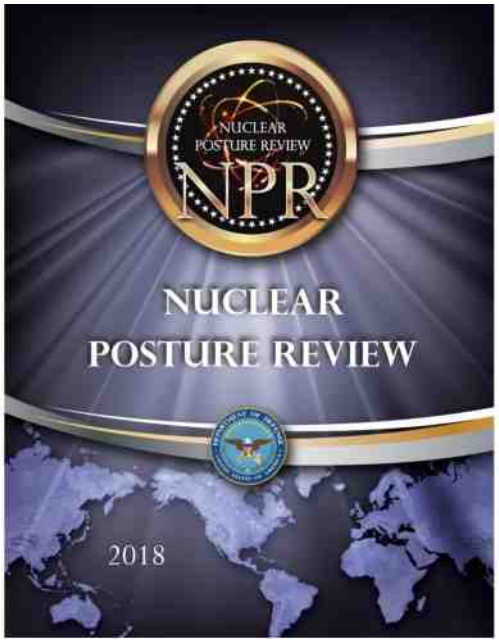

De Amerikaanse Nuclear Posture Review van 2018 stelt dat Rusland een nucleaire 'escalate to de-escalate' doctrine zou hebben omarmd. Foto: US DoD

Bij een naderende militaire nederlaag zou een demonstratieve nucleaire aanval uitgevoerd moeten kunnen worden

De oefening Vostok 2018. Veel grootschalige oefeningen van het Russische leger hebben een onderdeel bevat waarin een nucleaire aanval werd gesimuleerd. Foto: Wikimedia Commons, kremlin.ru

In een recenter artikel heeft een andere Russische auteur, Sergei Brezkun, een soortgelijk pleidooi gehouden voor een nucleaire de-escalatie doctrine [2]. Ook hij pleitte voor een proportionele nucleaire afschrikking die Rusland de optie zou moeten bieden om 'demonstratieve' nucleaire aanvallen uit te voeren, die de tegenstander wakker zouden moeten schudden en duidelijk zouden moeten maken dat Rusland de wil en de bereidheid heeft om over te gaan tot grootschalige inzet van kernwapens, met alle catastrofale gevolgen van dien. Brezkun pleit, net als de eerdergenoemde auteurs, voor een nucleaire gevechtskracht die Rusland de middelen biedt om beperkte stappen te zetten op de nucleaire escalatieladder, ervan uitgaande dat dit dusdanig psychologische effecten creëert bij de tegenstander zodat deze eieren voor zijn geld kiest en overgaat tot de-escalerende handelingen.

Herman Kahn

Brezkun verwijst in zijn pleidooi naar het werk van de strateeg Herman Kahn (1922-1983). Ook hij heeft in zijn boek On Escalation geschreven over het nut van een nucleaire 'demonstratie'. Een dergelijk middel vergeleek hij met een schot voor de boeg, een maritieme tactiek om een vaartuig tot stoppen te bewegen. Een demonstratieve nucleaire aanval moet in zijn optiek worden beschouw als een welgemeend 'halt', een tactiek waarbij de intensiteit van een crisis bewust wordt verhoogd door met één voet de nucleaire drempel te betreden om zodoende bewust in te spelen op de aanwezige angst voor oncontroleerbare escalatieprocessen. Ook andere afschrikkingstheoretici uit de tijd van Kahn hebben iets soortgelijks beweerd. Thomas Schelling (1921-2016) noemde deze tactiek een vorm van 'brinkmanship'. Dergelijke afgrondpolitiek behelsde in zijn optiek het uitbuiten van de angst voor een nucleaire catastrofe door bewust het gevaar op te zoeken met risicovolle acties. De zijde die een beperkte militaire confrontatie dreigt te verliezen zou door zoiets provocatiefs als de beperkte inzet van kernwapens de kans op wederzijdse nucleaire vernietiging als uitkomst van het conflict aanzienlijk vergroten. Een risico dat de winnende partij hopelijk zal doen besluiten om de aftocht te blazen.

Flexible Response

De NAVO-strategie Flexible Response was ook gebaseerd op het idee dat de beperkte inzet van tactische kernwapens juist een de-escalerend effect zou kunnen hebben. Deze strategie, in 1967 geïntroduceerd, voorzag de NAVO in de optie om bij conventionele agressie van het Warschaupact over te gaan tot een zogenaamde *deliberate escalation*, in de vorm van tactische kernwapens. Omdat het Warschaupact over een omvangrijkere strijdmacht beschikte dan de NAVO, vreesde menigeen in het westerse blok dat een grote conventionele Sovjet-Russische aanval op West-Europa niet tot staan gebracht kon worden met alleen conventionele middelen. Een bewuste escalatie in de vorm van beperkte inzet van tactische kernwapens had hierbij tot doel om de Sovjet-Russische tegenstander voor een dilemma te plaatsen: de aanval afblazen om verdere escalatie te voorkomen of wederzijdse nucleaire vernietiging.

Opmerkelijk is dat Flexible Response in principe niet erg veel verschilde met het zojuist geschetste pleidooi van Brezkun en de drie Russische officieren voor een demonstratieve nucleaire optie in de Russische veiligheidsstrategie. Ook zij menen dat een vermeende conventionele tekortkoming op het slagveld kan worden gecompenseerd met een doelbewuste nucleaire escalatie die de tegenstander voor een vergelijkbaar dilemma zou moeten plaatsen: terugtrekken of verdere nucleaire escalatie. De vermeende Russische '*escalate to de-escalate*' doctrine zou daarom aan Amerikaanse zijde niet vreemd moeten zijn, vooral omdat de grondslag voor de strategie van Flexible Response begin jaren zestig in het Pentagon is gelegd. Onder het bewind van de toenmalige Amerikaanse minister van Defensie Robert McNamara (1916-2009) verschoof het Amerikaanse oorlogsplan namelijk van één grootschalige aanval gericht op zowel civiele en militaire doelen naar een plan met verschillende beperktere nucleaire opties naast een totale. Het centrale idee hierachter was dat het de Verenigde Staten de mogelijkheid gaf om vergelding van Sovjet-Russische agressie gecontroleerd op te schalen, onder dreiging van inzet van het volledige Amerikaanse kernwapenarsenaal. "*We may seek to terminate a war on favorable terms by using out [remaining] forces as a bargaining weapon – by threatening further attack. In any case, out large reserve of protected firepower would give the enemy an incentive to avoid out cities and to stop a war*," aldus McNamara[3].

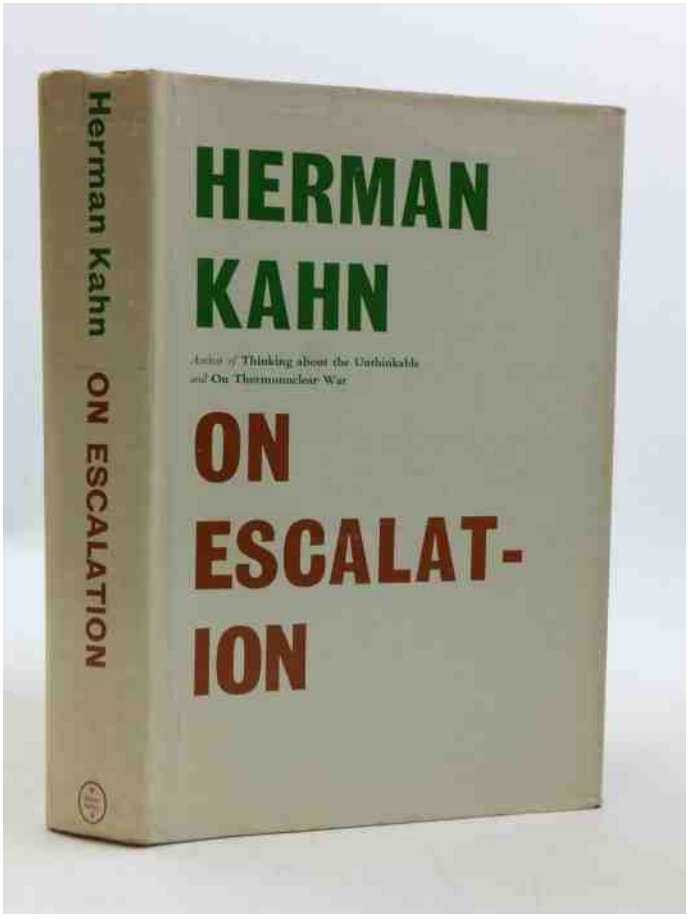

Herman Kahn heeft in zijn boek On Escalation geschreven over het nut van een nucleaire 'demonstratie'.

Flexible Response was erop gebaseerd dat de beperkte inzet van tactische kernwapens een de-escalerend effect zou kunnen hebben

Deliberate escalation in de vorm van inzet van tactische kernwapens, zoals de Lance, vormde de kern van Flexible Response.
Foto: Wikimedia Commons, Alf van Beem

Realiseerbaarheid

Het mag duidelijk zijn dat bovenstaande nucleaire strategieën uitgaan van een groot vertrouwen in de beheersbaarheid van het voeren van een nucleaire oorlog, hoe beperkt ook. In de praktijk is het nog maar de vraag of dit ook daadwerkelijk het geval zal zijn. Al in de Koude Oorlog was de beheersbaarheid van een nucleaire oorlog inzet van intens debat. Voor sommigen was de notie dat escalatieprocessen überhaupt onder controle gehouden konden worden klinkklaar wensdenken. In hun optiek was er namelijk geen zekerheid, en dus geen overtuigend argument te geven, hoe in de heetst van de strijd het effect van een weloverwogen inzet van een beperkt aantal kernwapens zal zijn en wat precies de reactie van de tegenstander zal zijn. Volgens deze logica leidt elke betreding van de nucleaire drempel tot een substantieel verhoogd risico op ongebreidelde nucleaire escalatie, iets dat zoveel mogelijk vermeden diende te worden. Analyses en oefeningen uit die tijd wezen er overigens op dat het in een echte oorlog vermoedelijk knap lastig zou worden om het gebruik van kernwapens beperkt te houden en dat zelfs een beperkte inzet van het nucleaire arsenaal al kon leiden tot grote schade en verlies van mensenlevens.

Zoals Clausewitz (1780-1831) constateerde, begunstigt de aard van oorlog escalatie. De reden hiervoor is het aanwezige potentieel voor een eindeloze reeks acties en daaropvolgende reacties, waarbij de interactie van de verschillende handelingen continue nieuwe situaties creëren die niet van tevoren kunnen worden voorzien door de strijdende partijen. Het is met andere woorden erg lastig van tevoren te bepalen wat precies de reactie zal zijn van een tegenstander op een bepaalde actie wanneer deze nog niet heeft plaatsgevonden en wat de impact van die nieuwe conditie is op de perceptie van de tegenstander. Deze dynamiek van actie-reactie creëert een onzekere chaotische omstandigheid waardoor de belangen die op het spel staan steeds verder in gevaar komen, wat vervolgens de druk op beleidsmakers om escalerend te handelen alleen maar groter maakt. Oorlog is daarnaast een uitermate stressvolle activiteit waarin de rede het naar alle waarschijnlijkheid al snel zal moeten afleggen tegen sterk oplopende emoties en mogelijk blinde paniek en angst.

Het is daarom helemaal geen vaststaand gegeven dat de introductie van een kernwapen op het strijdtoneel een de-escalerend effect zal hebben op het verloop van krijgshandelingen. Zouden de Verenigde Staten bijvoorbeeld werkelijk worden afgeschrikt van een enkele demonstratieve kernexplosie, wanneer het aan de winnende hand is in een gewapende strijd met Rusland om de controle van het Baltische gebied. Vanuit Amerikaanse perspectief zal de verdediging van de Baltische staten hoogstwaarschijnlijk worden beschouwd als een beperkt doel dat de integriteit van het Russische grondgebied niet hoeft aan te tasten. Zodoende is het heel goed mogelijk dat zij dergelijke nucleaire intimidatie beantwoorden met een eigen demonstratieve nucleaire aanval, om niet over te komen als laffe kip. Deze tweezijdige nucleaire escalatie zou een dusdanige conditie kunnen creëren, die Russische beleidsmakers op hun beurt niet anders zouden kunnen beantwoorden dan over te gaan tot zwaardere nucleaire vergelding. Uiteraard is het hierbij mogelijk dat één van de partijen eieren voor zijn geld kiest, maar dat hoeft niet. Beleidsmakers willen over het algemeen het liefst winnen, of tenminste niet verliezen. Vaak is ook hun persoonlijke toekomst afhankelijk van de uitkomst van de strijd. Dus zodra de belangen die op het spel staan groter worden, wordt ook de motivatie van de beleidsmakers groter om te winnen. Het is daarom niet ondenkbaar dat een reeks beperkte nucleaire 'demonstraties' in snel tempo dusdanig escaleert, waarbij een situatie ontstaat die de desbetreffende beleidsmakers niet anders kunnen interpreteren als één, waarbij het eigen lot samenvalt met de positie en misschien zelfs het voortbestaan, van het land.

Het hierboven geschetste scenario gaat uit van afschrikking tijdens een militair conflict. Met name in dergelijke situaties zal het dus naar verwachting lastig zijn voor de actoren om escalatieprocessen onder controle te houden. De betrokken partijen bevinden zich immers in een heftige geweldsspiraal die, zoals eerder gesteld, de druk om escalerend te handelen eerder groter dan kleiner maakt. Dit neemt niet weg dat het strategische concept van '*escalate to de-escalate*' en afgeleide doctrines omarmd zullen worden door bestaande nucleaire staten of ontluikende nucleaire staten. Het zullen vooral de staten zijn die zich geconfronteerd zien met een groot conventioneel overwicht die zullen dreigen met het eenzijdig en vroegtijdig gebruik van kernwapens. Dit is een duidelijk waarneembare trend in de recente

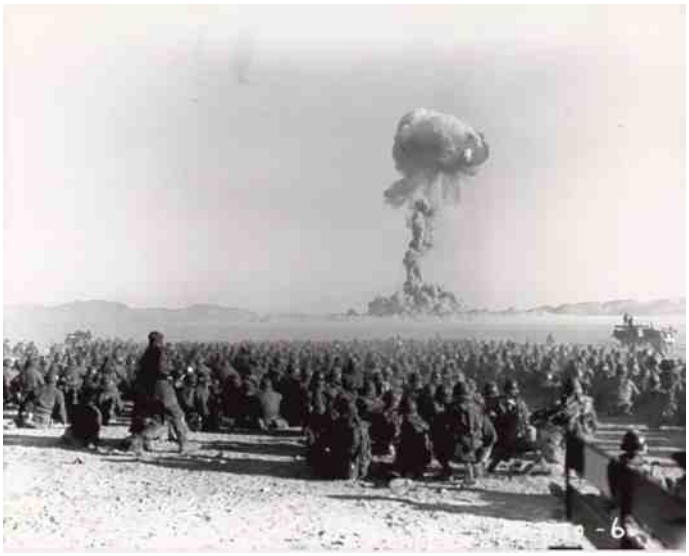

Een nucleaire demonstratie kan escalatie tot gevolg hebben. Foto: Wikimedia Commons, www.dtra.mil

Pakistan is wat betreft conventionele militaire middelen tegenover India duidelijk de mindere partij. Foto: Foto Wikimedia Commons, Muhammadoweis

Door de nucleaire dreiging zou India na de aanslagen in Bombay in 2008 af hebben afgezien van militaire vergelding op Pakistan. Foto: USIP

nucleaire geschiedenis. De NAVO gaf tijdens de Koude Oorlog de voorkeur van dergelijke strategie boven een kostbare substantiële uitbreiding van het conventionele wapenarsenaal. In het conflict tussen de aartsrivalen en kernmachten Pakistan en India is het vergelijkbare waarneembaar. Pakistan is wat betreft conventionele militaire middelen duidelijk de mindere partij. Uit angst om het onderspit te delven in een oorlog leunt de afschrikkingsdoctrine van Pakistan daarom sterk op de dreiging van vroegtijdige inzet van tactische kernwapens, waarbij lagere legerofficieren zelfs de bevoegdheid hebben om kernwapens te lanceren. Volgens de auteur Vipin Narang boezemt deze '*mad men*' doctrine Indiase beleidsmakers dermate angst in dat het ervoor heeft gezorgd dat India onder meer na de aanslagen in Bombay in 2008 afzag van militaire vergelding op Pakistan[4].

Conclusie

In de westerse wereld is er sterk de neiging om nucleaire wapens te beschouwen als relikwieën uit de Koude Oorlog, die bij het grofvuil kunnen worden gezet. Het is echter een feit dat nucleaire afschrikking ook nu een kernrol heeft in de internationale politiek en dat zal blijven behouden in de nabije toekomst. De in dit artikel geciteerde Russische auteurs zijn een voorbeeld van hoe in de niet-westerse wereld wordt nagedacht over de nut en mogelijke inzet van kernwapens. Het is hierbij goed te bedenken dat het concept van een 'de-escalerende' nucleaire aanval niet exclusief Russisch is, noch exotisch. De NAVO-strategie van Flexible Response rekende immers op een vergelijkbaar de-escalerend effect bij de beperkte inzet van kernwapens. Verontrustend is echter om te bedenken dat de omarming van dergelijk nucleaire de-escalatie doctrines door landen als Pakistan en misschien zelfs Noord-Korea de nucleaire drempel niet verhoogt maar eerder verlaagt.

De afschrikkingsdoctrine van Pakistan leunt sterk op de dreiging van vroegtijdige inzet van tactische kernwapens

Eindnoten

[1] V. Ilevshin, A.N. Nedelin, M.E. Sosnoski, 'O primenenii iadernogo oruzhiya dlya deeskakastii voennikh dyestvii' [On the use of nuclear weapons for the de-escalation of hostilities], *Voyennaya Mysl* [*Military Thought*] 3 (1999) 34-37. <http://militaryarticle.ru/zarubezhnoe-voennoe-obozrenie/1999-zvo/8995-o-primenenii-jadernogo-oruzhija-dlja-dejeskalacii>

[2] S. Brezkun, 'Rossii noezjna "lestnitsa" ne eskalatsii, a deeskalatsii' [Russia needs a "ladder" not of escalation, but of de-escalation], *Nezavisimoe voennoe obozrenie* [*Independent military review*] 27 november 2015. http://nvo.ng.ru/concepts/2015-11-27/1_stairway.html

[3] Geciteerd in: K.M. Kartchner en M.S. Gerson, 'Escalation to Limited Nuclear War in the 21st Century', in J.A. Larsen en K.M. Kartchner ed. *On Limited Nuclear War in the 21st Century* (Stanford 2014), 144-171, 156.

[4] V. Narang, *Nuclear Strategy in the Modern Era: regional powers and international conflict* (Oxford 2014) 280.

Nucleaire afschrikking heeft ook nu een kernrol in de internationale politiek

De Russische auteurs laten zien hoe in de niet-westerse wereld wordt nagedacht over de nut en mogelijke inzet van kernwapens, zoals met deze Delta IV onderzeeboot. Foto: Wikimedia Commons, US Gov

Als de Russen komen

Prof. Dr. J. Hoffenaar [*]

Het Nationaal Militair Museum wijdt momenteel een aparte tentoonstelling aan de militaire kant van de Koude Oorlog. Dit is iets fantastisch, want het ligt namelijk niet direct voor de hand. Met uitzondering van Korea in de eerste helft van de jaren vijftig hebben Nederlandse militairen namelijk nergens deelgenomen aan open militaire conflicten in het kader van de Oost-West confrontatie. Wij hebben daardoor geen collectieve herinnering aan dramatische tankslagen, luchtgevechten of onderzeebootacties uit de periode van de Koude Oorlog, met memorabele staaltjes van heldhaftig (of lafhartig) optreden. Niets van dat al.

Warme Oorlog

Maar ….. vanuit militair standpunt was de Koude Oorlog een totale Warme Oorlog die elk moment kon uitbreken. "*We hoped for the best, but prepared for the worst*", zoals vaak werd gezegd. En dat betekende dat beide zijden in het conflict – elk op zijn eigen wijze – alles uit de kast trokken om omvangrijke strijdkrachten onmiddellijk inzetbaar te hebben. Dat vereiste een bijna totale oorlogsinspanning in vredestijd. Natuurlijk, 'afschrikking' vormde de kern van de politieke en militaire strategie; er waren zoveel kernwapens dat bij een oorlog de wederzijdse vernietiging verzekerd was. Maar ….. een geloofwaardige afschrikking vereiste een zodanige militaire voorbereiding dat de tegenstander er van overtuigd was dat, indien nodig, de alles verwoestende middelen daadwerkelijk en effectief zouden worden ingezet. Dit vroeg onder meer om zo veel mogelijk goed geoefende militairen, niet alleen parate militairen, maar ook onmiddellijk oproepbare dienstplichtigen die hun training al eerder hadden gekregen. Tegen de twee miljoen Nederlandse jongemannen hebben tijdens de Koude Oorlog hun dienstplicht daadwerkelijk vervuld. Tienduizenden van hen hebben hun diensttijd in de legerplaats Seedorf en andere locaties in Duitsland doorgebracht. Iedereen kent wel meer dan één persoon die in dienst is geweest. Dat maakt de Koude Oorlog tot een 'oorlog' van ons allemaal. En daarom is het zo terecht dat het Nationaal Militair Museum hierover een tentoonstelling heeft georganiseerd.

Bijna totale strijd

De Koude Oorlog was een conflict tussen enerzijds kapitalistische, merendeels parlementair-democratische staten met de Verenigde Staten als aanvoerder en anderzijds communistische, partijdictatoriale staten onder strakke leiding van de Sovjet-Unie. Het was een strijd tussen twee elkaar uitsluitende, missionaire alternatieven voor een nieuwe wereldorde, die het machtsvacuüm in Europa en Azië na de nederlaag van respectievelijk Duitsland en Japan moest vullen. Het was een bijna totale strijd, gevoerd op alle terreinen van de samenleving: ideologisch, politiek, economisch, cultureel en militair. 'Bijna totaal' omdat het ultieme, nucleaire wapen continu als een dreigend zwaard van Damokles boven de wereld hing, maar gelukkig nooit is ingezet.

Wapenwedloop

Eén van de kenmerken van de Koude Oorlog was de ongekende nucleaire én conventionele wapenwedloop. Ook conventioneel, omdat de partijen zich moeilijk konden schikken in de alles-of-niets keuzes die de kernwapens hun lieten en voortdurend een gevarieerder pakket aan opties open wilden houden. De oorlogsvoorbereiding had daardoor iets onwezenlijks. Dat gold zowel voor Oost (het Warschaupact) als voor West (de NAVO). De NAVO, dus ook de Nederlandse krijgsmacht, ging uit van de strategie van het 'flexibele antwoord' (de '*flexible response*'). Als het Warschaupact – dat qua aantallen troepen en gepantserde divisies groter, sterker was dan de NAVO – met conventionele middelen zou aanvallen, zou de NAVO in eerste instantie eveneens met conventionele middelen stand proberen te houden, in de hoop dat de leiding in het Kremlin nog bij zinnen zou komen én om, mocht dat niet het geval zijn, de inzet van nucleaire wapens voor te bereiden. Als het Warschaupact toch doorging met de agressie, dan zou de NAVO gedwongen zijn geweest te escaleren en als eerste tactische nucleaire wapens in te zetten. Bijna iedereen ging ervan uit dat een algehele nucleaire oorlog dan niet meer te voorkomen zou zijn.

Tegen de twee miljoen Nederlandse jongemannen hebben tijdens de Koude Oorlog hun dienstplicht daadwerkelijk vervuld

Alleen in Korea hebben Nederlandse militairen deelgenomen aan een open militair conflict in het kader van de Oost-West confrontatie. Foto: Veteraneninstituut

Tienduizenden hebben hun diensttijd in de legerplaats Seedorf en andere locaties in Duitsland doorgebracht. Foto: Wikimedia Commons, Eric Koch / Anefo

De Koude Oorlog was een strijd tussen twee elkaar uitsluitende, missionaire alternatieven voor een nieuwe wereldorde. Foto: YouTube, Cold War Cartoons

Onwezenlijk

Het onwezenlijke was – dat gold zeker voor een relatief kleine krijgsmacht als die van Nederland, dat geen enkele zeggenschap had over de inzet van nucleaire wapens –, het onwezenlijke, haast surrealistische was dat krijgsmachten zich slechts voorbereidden, zich slechts kónden voorbereiden, op een zéér korte conventionele oorlog, omdat zij zich van een nucleaire oorlog nauwelijks een voorstelling konden maken, laat staan dat zij zich er goed op konden voorbereiden. En dat terwijl de verwachting was dat als een oorlog tussen de blokken eenmaal zou zijn uitgebroken, deze niet meer te beheersen zou zijn en zou leiden tot een totale catastrofe. De gemiddelde officier en onderofficier beseften dit alles wel, maar zij stonden er maar niet te lang bij stil. De gemiddelde Nederlander en dienstplichtige ontgingen deze redeneringen, maar zij beseften wel dat er nooit een oorlog mocht uitbreken, omdat het dan wel eens voor iedereen fataal zou kunnen aflopen.

Dreigingspercepties

De militaire 'afschrikking' draaide om wederzijdse dreigingspercepties. Wat dacht de ene partij van de intenties en capaciteiten van de andere partij? En: wat dacht de ene partij dat de andere partij dacht over de intenties en capaciteiten van de ene partij? Dit bleek een uitermate lastige materie. Wantrouwen en angst zorgden aan beide kanten tot enkele onjuiste veronderstellingen. In Moskou ging men ervan uit – gebaseerd op de marxistisch-leninistische visie op het verloop van de geschiedenis – dat het Westen vroeg of laat een keer zou aanvallen, zou *moeten* aanvallen. Recent archiefonderzoek toont aan dat ideologie veel belangrijker was dan wij – het Westen – geneigd waren te denken. Hoewel het Warschaupact zeer goed op de hoogte was van het uitsluitend defensieve karakter van de NAVO-planning, ging men er oprecht vanuit dat 'wij' aanvallende intenties hadden.

Maar ook aan Westerse zijde hadden de inlichtingendiensten het niet altijd geheel bij het juiste eind. Eind jaren veertig en in de jaren vijftig was de Sovjet-Unie bovenal uit op consolidatie van haar invloedssfeer in Oost-Europa. Zij had – in tegenstelling tot waar iedereen in Westen bijna voetstoots van uitging – geen aanvallende intenties richting West-Europa. Opvallend is bovendien dat met name Sovjetleider Nikita Chroesjtsjov er van uitging dat het communisme zo'n grote aantrekkingskracht had dat de bevolking in het Westen vanzelf wel haar zijde zou kiezen. Begin jaren zestig – met de tweede Berlijnse crisis in 1961, die leidde tot de bouw van de Berlijnse Muur, en de Cubacrisis in het daaropvolgende jaar, die ons op de rand van een kernoorlog bracht – veranderde deze opstelling. Er was inmiddels een strategisch nucleair evenwicht bereikt. Ook toen had de Sovjet-Unie/het Warschaupact geen aanvallende intenties. Maar … het opperbevel in Moskou maakte wel gedetailleerde aanvalsplannen voor het geval een oorlog in zijn ogen onvermijdelijk zou zijn. De aanval – vermoedelijk meteen al met nucleaire middelen – was dan de beste verdediging, was de redenering. Deze logica ontging velen in het Westen.

Nederland

Al in de jaren zestig klonken er in linkse kringen protesten tegen het wij-zij denken en tegen de leidende rol van Amerika binnen de NAVO. Lees bijvoorbeeld het pamflet 'Tien over Rood' van Nieuw Links binnen de PvdA er maar eens op na. De grote meerderheid van de bevolking stond echter vierkant achter het geheel op de Oost-West tegenstelling gebaseerde veiligheids- en defensiebeleid. Daar kwam eind jaren zeventig, begin jaren tachtig in die zin verandering dat de algemene onrust over het nucleaire zwaard van Damokles toen tot een enorme ontlading kwam. De NAVO besloot in die jaren als antwoord op de plaatsing van de op Europa gerichte nucleaire SS-20 raketten op haar beurt zelf op het Warschaupact gerichte nucleaire wapensystemen op te stellen. Dit zou een kernoorlog dichterbij brengen, zo was de vrees. Militaire logica speelde nauwelijks een rol; angst voor het Armageddon voerde de boventoon. En ook toen al deed Moskou er publiekelijk en achter de schermen alles aan om binnen de NAVO-lidstaten verdeeldheid te zaaien door de schuld van het ervaren toenemende oorlogsgevaar bij de 'agressieve' Westerse regeringen te leggen die besloten hadden de 'kruisraketten' te plaatsen. Het ging er fel aan toe. Wie herinnert zich niet de slogan van de voorstanders van plaatsing: "Liever een raket in de tuin dan een Rus in de keuken"?

De M110 was 'dual capable'. Een relatief kleine krijgsmacht als die van Nederland had echter geen enkele zeggenschap over de inzet van nucleaire wapens. Foto: NIMH

De crisis die leidde tot de bouw van de Berlijnse Muur veranderde de opstelling van de Sovjet-Unie. Foto: Wikimedia Commons, Spielvogel Archiv

In Nederland overheerste de angst voor Armageddon. Afbeelding: www.thomasvanaalten.nl

Het einde van de Koude Oorlog

Met het aantreden van Michail Gorbatsjov in 1985 kwamen er nieuwe wapenbeheersingsgesprekken op gang, die onder meer leidden tot het INF-verdrag eind 1987, op basis waarvan de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie alle raketten met een bereik van 500 tot 5500 kilometer in de ban deden – met de belangrijke aantekening dat uit de lucht of vanuit zee gelanceerde rakketten niet onder dit verdrag vielen. Niemand vermoedde toen echter dat twee jaar later de Muur zou vallen, en korte tijd later het Warschaupact zou worden ontbonden en de Sovjet-Unie uiteen zou vallen. En er zo, voordat we het goed en wel beseften, een einde aan de Koude Oorlog zou komen.

En vandaag ...

Het geschetste verloop van de Koude Oorlog leidt haast automatisch tot enkele gedachten over de ontwikkelingen vandaag de dag. Mijns inziens is het verwarrend om van een nieuwe Koude Oorlog te spreken. Er is immers geen sprake van, zoals ik het eerder formuleerde, een strijd tussen twee elkaar uitsluitende, missionaire alternatieven voor een nieuwe wereldorde, met een sterke ideologische component. We zien nu weer een 'ouderwetse' machtsstrijd om invloedsferen tussen de grote mogendheden, die doet denken aan de *power struggle* in de negentiende eeuw. De reconstructie van het verloop van de Koude Oorlog laat ons ook zien hoe belangrijk het is werkelijk vat te krijgen op de motieven, de logica van de andere betrokken partijen in de machtsstrijd op het wereldtoneel. We kunnen er ook snel naast zitten. Tot slot toont het verloop van de Koude Oorlog het belang aan van een sterke defensie, *a strong defense posture*, die ook als zodanig door alle partijen wordt erkend. Zonder voldoende *hard power* om de eigen belangen te schragen, is er geen gehoor op het wereldtoneel.

Eindnoot

[*]Dit artikel is een bewerking van de toespraak die professor Hoffenaar hield op 22 februari jl. bij de opening van de tentoonstelling 'Als de Russen komen' in het Nationaal Militair Museum.

Met het INF-verdrag deden de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie alle raketten met een bereik van 500 tot 5500 kilometer, zoals deze Pershing II, in de ban. Foto: Flickr, Kelly Michals

Het is verwarrend om vandaag de dag van een nieuwe Koude Oorlog te spreken

Demonstratie tegen plaatsing van kruisraketten op het Malieveld. Foto: Haagse Tijden

Column

De Bundeswehr is grotendeels niet inzetbaar

Mr. drs. C. Homan

Eind januari 2014 betoogden de Duitse minister van Defensie, Ursula von der Leyen, met de toenmalige president, Joachim Gauck, en minister van Buitenlandse Zaken, Frank-Walter Steinmeier, in opzienbarende speeches op de jaarlijkse veiligheidsconferentie in München, dat Duitsland meer verantwoordelijkheid moest gaan dragen voor de internationale veiligheid. Ondanks deze uitspraken, is de Bundeswehr na vijf jaar nog steeds niet in staat om de geloofwaardigheid van deze uitspraken waar te maken.

Zo noemt *Wehrbeauftragter* Hans-Peter Bartels, in zijn recente jaarlijks rapport, de materiële inzetbaarheid van wapensystemen dramatisch laag. Deze situatie bestaat echter al jaren. Zijn bevindingen liegen er dan ook niet om. Naast het materieel dat maar voor de helft inzetbaar is verdwijnen er miljoenen euro's in een verlammende bureaucratie. Bovendien melden zich nog nooit zo weinig nieuwe militairen aan. Kortom, evenals vorige jaarlijkse rapporten blijkt het nog steeds niet goed te gaan met de Bundeswehr.

Onbegrijpelijk is dan ook, dat gezien de deplorabele staat van de Bundeswehr, Annegret Kramp-Karrenbauer (AKK) - de waarschijnlijke opvolgster van Angela Merkel als Bondskanselier - in een artikel in Welt am Sonntag, de bouw van een gemeenschappelijk Europees vliegdekschip, als 'symbolisch project', voorstelde. Zelfs Merkel noemde het een goed plan. De pers deed uiteraard het voorstel terecht af als niet serieus.

Materieel

De bevindingen van het jaarlijks rapport van Bartels getuigen dan ook van meer realisme. Hij noemt als belangrijke reden voor de slechte staat van het materieel van de Bundeswehr, dat onderdelen veel te langzaam worden geleverd. Daarnaast vliegen gemiddeld slechts één van de drie Duitse Eurofighter straalvliegtuigen en gevechtshelikopters. In januari jl. waren slechts drie van de zes onderzeeboten en minder dan de helft van 24 A400M transport vliegtuigen inzetbaar. Bovendien moeten de Duitse manschappen in Afghanistan (1.300 militairen) hun vervoer regelen met helikopters die van particulieren worden gehuurd.

Financiën

Het vredesdividend van 25 jaar aan bezuinigingen heeft de Bundeswehr dan ook uitgehold. Zo beschikte Duitsland aan het einde van de Koude Oorlog over 500.000 militairen en meer dan 3.000 tanks. Aan Defensie werd toen 2.4 procent van het BNP besteed. Nu telt Duitsland 178.600 parate militairen en 27.900 reservisten, 325 tanks en besteedt het 1.2 procent van het BNP aan Defensie. Inmiddels zijn de militaire uitgaven wel de laatste vijf jaar gestegen, waarmee in ieder geval een eind is gekomen aan de voortdurende bezuinigingen.
Bondskanselier Merkel benadrukte in haar speech op de jaarlijkse veiligheidsconferentie in München in februari jl. opnieuw, dat Duitsland aan de 2% eis van de NAVO wil voldoen. Dat betekent een Duitse defensiebegroting van 60 miljard euro per jaar. Tevens benadrukte ze in haar speech het belang van multilateralisme!

Dit jaar bedraagt de Duitse defensiebegroting 42.9 miljard euro, en volgend jaar 45 miljard euro. Niettemin bestaan er echter verschillen van mening tussen christendemocraten en socialisten over de hoogte van de 2% norm. Aanvankelijk zwakte Duitsland dit streven dan ook af tot 1.5 procent in 2024. Hoewel de Bondsdag eind maart jl. besloot het defensiebudget te laten stijgen tot 1.37 procent in 2020, nam het eveneens de beslissing om het vervolgens te laten dalen tot 1.25 procent in 2023! De Amerikaanse ambassadeur in Berlijn verklaarde dan ook publiekelijk hierover *not amused* te zijn. Wel bestaan er plannen om tot aan 2030 zo'n 130 miljard euro te investeren in defensie-infrastructuur, materieel en uitrusting.

Bundeswehr

Wehrbeauftragter Hans-Peter Bartels. Foto: Wikipedia, Steffen Voß

Een Eurofighter Typhoon van de Luftwaffe. Slechts één op de drie toestellen vliegt. Foto: Wikipedia, bomberpilot

Personeel
Van een omslag op de werkvloer is echter nog niet veel te merken, aldus Bartels. "Onze militairen merken nog niks van een ommekeer. Van een volledige uitrusting zijn de troepen nog heel ver weg". Ook blijkt de deelname aan de vele missies in het buitenland een te grote last te zijn. Veel soldaten zijn volgens Bartels dan ook overbelast en gefrustreerd. Nu de dienstplicht in 2011 is afgeschaft, is ook de werving en het behoud van personeel problematisch geworden. Het beroep van militair geniet weinig populariteit, maar ieder jaar zouden er wel 12.500 jongelui een contract moeten tekenen. De demografische trends helpen daarbij niet. Wel zijn er plannen de Bundeswehr open te stellen voor burgers uit andere EU-lidstaten.

Cultuur
Ook de politieke cultuur speelt een niet onbelangrijk rol. Bij deelname aan internationale missies zijn de strijdkrachten onderworpen aan vele *caveats* (voorbehouden) die beperkingen opleggen aan hun inzet. Deze betreffen vooral het vermijden van slachtoffers. Belangrijk hierbij is de Bondsdag, die formeel instemmingsrecht voor inzet van de Bundeswehr heeft.
Zo blijft Duitslands houding ten aanzien van het gebruik van geweld de lakmoesproef voor de volwassenheid van zijn buitenlandse politiek. Maar de huidige Duitse opstelling wordt voor een belangrijk deel nog steeds bepaald door de geschiedenis van twee wereldoorlogen en de pacifistische instelling van een groot deel van de bevolking.

Defensiesamenwerking
Concluderend heeft het Duitse leger nog een lange weg te gaan. Wat is de oplossing? Volgens Bartels - en hij staat daarin niet alleen - kan de verdediging van Europa alleen door samenwerking tussen landen gestalte krijgen. Niet alleen Duitsland moet er volgens hem harder aan trekken, maar andere Europese landen ook.
Bartels looft dan ook de samenwerking tussen de Duitse en de Nederlandse landmacht, waarbij materieel en mankracht worden gedeeld. Hij doelt hiermee op het in Lohheide gestationeerde tankbataljon 414. Het bataljon is Duits, maar één van de vier soldaten is Nederlands. De tanks zijn Duits, het radiosysteem is Nederlands en de voertaal is in toenemende mate Engels. Vaak rijden Duitsers en Nederlanders in dezelfde tank.
Hoe verheugend deze ontwikkeling ook is, het opkomend populisme en nationalisme bedreigen echter de noodzakelijke Europese cohesie voor defensiesamenwerking.
Het wordt dan ook hoog tijd dat Duitsland - Europa's grootste en rijkste land - eindelijk zijn verantwoordelijkheid neemt en zijn naoorlogse terughoudendheid in politiek- en militair-strategisch zaken laat varen. De Franse president Macron merkte terecht in zijn recente open brief aan de burgers in Europa op, dat "De Europese Unie, die is gestoeld op interne verzoening, is de mondiale realiteit uit het oog verloren." Dat laatste geldt zeker voor Duitsland.

In januari jl. waren slechts drie van de zes onderzeeboten inzetbaar. Foto: Wikimedia Commons, Bjoertvedt

Het Duitse 414 Tankbataljon, waarin één van de vier soldaten Nederlands is, is een voorbeeld van internationale samenwerking, foto: MinDef

Mededeling bijzondere leerstoel vanwege de KNV Ons Leger: 'Militaire geschiedenis, in het bijzonder in de periode na de val van de Muur'.

Het Hoofdbestuur van de KNV Ons Leger is verheugd u te kunnen meedelen dat het College van Bestuur van de Rijksuniversiteit Groningen heeft ingestemd met de instelling van de bijzondere leerstoel 'Militaire geschiedenis, in het bijzonder in de periode na de val van de Muur', vanwege de Koninklijke Nederlandse Vereniging Ons Leger in samenwerking met het Nederlandse Instituut voor Militaire Historie (NIMH). Tevens heeft het College van Bestuur ingestemd met de voordracht voor de benoeming van de heer dr. A. ten Cate tot bijzonder hoogleraar Militaire geschiedenis.
Het Hoofdbestuur dankt het College van Bestuur van de Rijksuniversiteit Groningen, de Decaan van de faculteit Letteren van de Rijksuniversiteit Groningen, de Directeur van het NIMH en de Commandant van de Nederlandse Defensie Academie voor de medewerking om deze leerstoel en de benoeming van dr. A. ten Cate te realiseren.
Het Hoofdbestuur feliciteert dr. A. ten Cate met zijn benoeming per 1 september 2019 en is verheugd met deze leerstoel de doelstellingen van de KNV Ons Leger verder inhoud te kunnen geven.

Luitenant- generaal b.d. P.J.E.J. Striek
Voorzitter KNV 'Ons Leger'.

Twee ruziënde kernmachten

Het conflict om Kasjmir laait weer op

Kolonel b.d. drs. A.E. de Rooij

Een zelfmoordaanslag op Indiase politieagenten in Kasjmir afgelopen februari, waarbij meer dan veertig mensen om het leven kwamen en tientallen gewonden vielen, heeft het smeulende conflict tussen India en Pakistan om deze verdeelde deelstaat weer doen opleven. Hoewel het er op het moment van schrijven op lijkt dat de openlijke vijandelijkheden zijn gestaakt en beide kernmachten zich (relatief) rustig houden, blijft de situatie fragiel.

De Line of Control in Kasjmir is heden ten dage de gevaarlijkste plaats in de wereld

Ongeveer twintig jaar geleden stelde de toenmalige Amerikaanse president Bill Clinton dat de "gevaarlijkste plaats in de wereld heden ten dage …. het Indiase subcontinent is en de Line of Control in Kasjmir". Ondanks heftige ontkenningen van zowel India als Pakistan, heeft deze uitspraak sindsdien niets aan waarheidsgehalte ingeboet. Het subcontinent en Kasjmir in het bijzonder is ook nu de enige plaats op aarde waar twee kernmachten met elkaar geregeld in conflict zijn.

De oorsprong

Wat is de oorsprong van dit voortdurende conflict? India en Pakistan komen voort uit de deling van het voormalig Brits-Indië bij de onafhankelijkheid op 15 augustus 1947. De voormalige kolonie werd toen opgesplitst tussen India, met een hindoe-meerderheid, en Pakistan, waar de moslimbevolking oververheerste. Dit laatste land bestond toen uit twee delen in het westen en oosten van het subcontinent. Het toenmalige Oost-Pakistan verwierf in 1971 zijn onafhankelijkheid – met steun van India. Wij kennen dat land sindsdien als Bangladesh.

Tot het toenmalige Brits-Indië behoorde een aantal onafhankelijke vorstendommen. Deze prinselijke staten kregen de keus zich aan te sluiten bij hetzij India, hetzij Pakistan. Kasjmir (officieel Jammu en Kasjmir) was een van deze staten en had een hindoevorst, terwijl de bevolking in meerderheid moslim was. De maharadja van Kasjmir twijfelde bij welk land hij zich zou aansluiten. Hierop kwam een deel van de bevolking, met steun van legereenheden, in opstand. Deze opstand mondde uit in een oorlog tussen India en Pakistan. De oorlog duurde tot eind 1948 en werd besloten met een staakt-het-vuren dat op 1 januari 1949 van kracht werd. Van Kasjmir werd daarna 40% bestuurd door Pakistan, terwijl India de scepter zwaaide over de overige, dichter bevolkte, 60% van het grondgebied. Sindsdien liggen Indiase en Pakistaanse troepen tegenover elkaar langs de voormalige frontlinie die sinds 1972 Line of Control heet.

Chinese betrokkenheid

Noch India, noch Pakistan heeft zich ooit neergelegd bij de deling van Kasjmir. Beide landen blijven volhouden dat de deelstaat in zijn geheel tot het eigen land behoort. Er zijn diverse bemiddelingspogingen gedaan, maar tot nu toe heeft dat weinig concreets opgeleverd.
Eind jaren vijftig breidde het conflict om Kasjmir zich uit en werd een derde land betrokken, namelijk China. In de negentiende eeuw hadden de Britten, in overleg met lokale heersers, de grenzen tussen China en Kasjmir en tussen Tibet en Kasjmir vastgesteld. China heeft deze grenzen nooit erkend en eiste delen van Kasjmir op. De verhoudingen werden er niet beter op toen India de Dalai Lama in 1959 asiel verleende. De situatie escaleerde en na een aantal schermutselingen viel China in oktober 1962 het Indiase deel van Kasjmir binnen. Als resultaat van de korte oorlog die hierop volgde, lijfde China het gebied Aksai Chin in. Het jaar daarop kreeg het van Pakistan de regio Shaksgam.

Kasjmir wordt bestuurd door drie landen. Afbeelding: Wikimedia Commons

De maharadja van Kasjmir twijfelde bij welk land hij zich zou aansluiten

Na de oorlog van 1962 heeft China de regio Aksai Chin ingelijfd. Foto: defence.pk

De Tweede Kasjmiroorlog

In 1965 initieerde Pakistan Operatie Gibraltar, waarbij ongeveer 30.000 mannen het Indiase deel van Kasjmir infiltreerden om een opstand te ontketenen. Uiteraard bleef deze operatie niet geheim. Daarop overschreden Indiase troepen op 15 augustus van dat jaar (de Onafhankelijkheidsdag!) de bestandslijn. De gevechten breidden zich uit tot buiten Kasjmir. Beide partijen waren grotendeels afhankelijk van westerse munitie, maar Groot-Brittannië en de Verenigde Staten weigerden de munitievoorraden aan te vullen. Tegelijkertijd trok China troepen samen langs de Indiase grens. Dit noopte India en Pakistan tot onderhandelingen over een staakt-het vuren. Dat op 22 september door de VN werd afgekondigd en de dag daarop van kracht werd. Beide partijen trokken zich vervolgens terug achter de oorspronkelijke bestandslijn. De spanningen waren echter nog niet weg en leidden uiteindelijke tot de oorlog van 1971, toen Bangladesh zijn onafhankelijkheid verkreeg.

Gevechten op grote hoogte

Na deze oorlog tekenden India en Pakistan een overeenkomst waarin zij toezegden onderlinge conflicten vreedzaam op te lossen. Dit betekende echter niet dat de spanningen in Kasjmir verdwenen. In de jaren daarna bleven Moslimgroeperingen ageren tegen India en streefden zij naar hetzij onafhankelijkheid, hetzij aansluiting bij Pakistan. Dit ging vaak met geweld gepaard. Pakistan steunde dergelijke bewegingen, soms ook actief, ondanks ontkenningen van de Pakistaanse overheid. Het sluimerende conflict laaide een aantal keren op. In 1984 brak een conflict uit om de Siachengletsjer, waarover de Line of Control loopt. India probeerde de gletsjer te veroveren (Operatie Meghdoot). Het conflict sleepte zich voort tot 1989 en werd uitgevochten op grote hoogte, plaatselijk meer dan 7000 meter boven zeeniveau, en kostte meer dan 4.000 doden.

Kernmachten in conflict

Het laatste openlijke grote conflict over Kasjmir, voor 2019, vond plaats in 1999: het Kargilconflict, ook wel de derde Kasjmiroorlog genoemd. De oorzaak van het conflict was de infiltratie van Pakistaanse (para)militairen die vermomd als Kasjmierse militanten in de lente van dat jaar de Line of control overschreden en het Indiase deel van Kasjmir infiltreerden. India reageerde met de inzet van land- en luchtmachteenheden om deze gebieden terug te veroveren. Het bijzondere aan dit conflict was dat op dat moment beide landen beschikten over kernwapens. Het was deze eerste (niet verklaarde) 'hete' oorlog tussen twee kernmachten die president Clinton de uitspraak ontlokte die ik in het begin van dit artikel heb geciteerd.

Sindsdien zijn er diverse kleinere schermutselingen langs de Line of Control geweest, maar zelfs de terroristische aanslag in Mumbai in 2008 leidde niet tot gevechten op grote schaal. Omdat beide landen over kernwapens beschikken, worden de risico's als te hoog ingeschat om zaken te laten escaleren. Dit maakt de gebeurtenissen van afgelopen februari zo bijzonder – en zo bijzonder gevaarlijk. Beide landen hebben luchtaanvallen op elkaars grondgebied uitgevoerd, waarbij ten minste één Indiaas toestel boven Pakistaans gebied werd neergehaald. Diplomatie op het hoogste niveau en de overdracht van de gevangengenomen Indiase vlieger door Pakistan hebben verdere escalatie voorkomen, hoewel er sindsdien geregeld wederzijdse beschietingen hebben plaatsgevonden. Dit laatste is echter *business as usual*.

De internationale context

Het conflict tussen India en Pakistan bevindt zich niet in een vacuüm. Beide landen hebben bondgenoten gezocht en gevonden. Uiteraard hebben ze allebei banden met de oude koloniale macht. Met name India heeft in de vijftiger en zestiger jaren Britse wapens verworven.
In de jaren vijftig werden ook de VS bij het conflict betrokken. Ze sloten overeenkomsten met Pakistan en leverden wapens aan de Pakistani. De relatie tussen de VS en Pakistan is sindsdien blijven bestaan, maar ging (en gaat) op en neer. De VS hebben Pakistan diverse malen ervan beschuldigd terroristen en de Taliban te steunen. Vaak werden dan leveranties van wapens en munitie bevroren. De onder Bush begonnen en door Obama geïntensiveerde aanvallen met drones in het Pakistaanse stammengebied hebben bij veel Pakistanen anti-Amerikaanse sentimenten doen ontstaan. De verhouding tussen beide landen laat zich het best omschrijven met de term '*frenemies*'.

De plechtige overgave van Pakistaanse troepen in Oost-Pakistan in 1971. Deze oorlog leidde tot de stichting van Bangladesh.
Foto: Wikimedia Commons, Indian Navy

Wederzijdse beschietingen zijn business as usual.

De aanvallen met drones onder Obama hebben bij veel Pakistanen anti-Amerikaanse sentimenten doen ontstaan. Afbeelding: Russia now

De Karakoram highway is met Chinese hulp gerenoveerd.
Foto: Wikimedia Commons, Vasiq Eqbal

De verhoudingen tussen China en Pakistan zijn daarentegen veel beter en vooral warmer. Pakistan ziet China als zijn beste vriend. Voor de Pakistaanse strijdkrachten is China de belangrijkste leverancier. De aanleg van de haven van Gwadar en de renovatiewerkzaamheden aan de Karakoram Highway zijn voorbeelden van de grote betrokkenheid van China bij Pakistan.
Ten slotte heeft Pakistan goede banden met andere moslimlanden, zoals Saoedi-Arabië. De grote Faisal moskee in de Pakistaanse hoofdstad Islamabad is bijvoorbeeld niet alleen genoemd naar de toenmalige Saoedische koning, maar ook grotendeels door Saoedi-Arabië gefinancierd.

Het zal u niet verbazen dat India toenadering heeft gezocht en gevonden bij de voormalige Sovjet-Unie en later Rusland. Deze banden bestaan nog steeds. De laatste jaren zoekt India echter ook toenadering tot westerse landen, zoals de VS en Frankrijk. Het laatste land heeft een overeenkomst gesloten voor de levering van Rafale gevechtsvliegtuigen. Ook de banden met Israël zijn goed en dat land ontwikkelt zich tot een belangrijke wapenleverancier. Daarnaast heeft India goede banden met Iran (leverancier van olie) en probeert het ook de relaties met Afghanistan te verbeteren. Met name dit laatste wordt door Pakistan gezien als een poging tot omsingeling.

Twee fronten

Terwijl Pakistan een omsingeling vreest, ziet India een tweefrontenoorlog als grootste dreiging. De betrekkingen met Pakistan zijn op zijn best koel te noemen en vaak ronduit vijandig. De betrekkingen tussen India en China zijn evenmin erg hartelijk. Een van de oorzaken hiervoor is het betwiste gebied aan de noordgrens van India. Het Chinese streven naar macht in de Indische Oceaan (de *string of pearls*) wordt echter ook door India als bedreigend gezien. Tel daarbij de goede relatie tussen China en Pakistan op en de dreiging vanuit Indiaas oogpunt wordt duidelijk. Het ligt voor de hand dat, als het tot een groot conflict komt, India zal proberen de zwakkere van de twee landen, Pakistan, de genadeklap te geven - de zogenaamde Cold Start doctrine - voordat China op grote schaal troepen kan ontplooien in de Himalaya. Het risico van een dergelijke strategie is dat als de oorlogsmachine eenmaal in gang is gezet, India geen stap meer terug kan doen en de gebeurtenissen elkaar als het ware automatisch opvolgen. Het Duitse Schlieffenplan uit de Eerste Wereldoorlog is hier een schrikbarend voorbeeld van.

Wederzijdse sterktes

Hoe omvangrijk kan een conflict tussen beide landen zijn? De grootte van de strijdkrachten kan daarvoor indicatief zijn. Zowel India als Pakistan kent een beroepsleger en de strijdkrachten van beide landen zijn voor West-Europese begrippen van een enorme omvang. India beschikt over bijna 1,4 miljoen parate militairen, die kunnen worden versterkt met ruim twee miljoen reservisten. Daarnaast zijn er ruim 1,4 miljoen paramilitairen. De Pakistaanse strijdkrachten zijn aanzienlijk kleiner. Dit land heeft ongeveer 650.000 parate militairen en ongeveer 550.000 reservisten. Het aantal paramilitaire troepen bedraagt bijna 500.000.

De Indiase landstrijdkrachten zijn georganiseerd in 14 legerkorpsen met ongeveer 40 divisies, 4.800 tanks en ruim 4.700 stukken geschut en raketlanceerinrichtingen. Het Pakistaanse leger kent negen legerkorpsen met ruim 20 divisies en een even groot aantal zelfstandige brigades. Pakistan beschikt over ongeveer 2.200 tanks en bijna 2.00 stukken geschut en raketlanceerinrichtingen. In de lucht zijn de verschillen minder groot. De Indiase luchtmacht telt momenteel ruim 600 jacht- en aanvalsvliegtuigen en heeft orders lopen voor meer dan 300 toestellen. Pakistan heeft meer dan 500 jachtvliegtuigen met meer dan 50 extra toestellen in het vooruitzicht. Op zee daarentegen is India veel sterker. Het heeft een vliegkampschip (met nog twee in aanbouw), 16 onderzeeboten, 24 jagers en fregatten en 22 korvetten. De Pakistaanse marine heeft slechts vijf onderzeeboten en negen fregatten.

Nucleair

Naast aanzienlijke conventionele middelen hebben beide landen de beschikking over kernwapens. Volgens schattingen heeft elk land er meer dan honderd. India heeft een zogenaamde *no first use* doctrine. Pakistan denkt op dit gebied heel anders. Dat land is zich bewust van de Indiase conventionele overmacht. Bovendien ontbeert het de strategische diepte om een aanval op te vangen. De belangrijke stad Lahore (ruim 11 miljoen inwoners en het culturele hart van Pakistan) ligt bijvoorbeeld op slechts een tiental kilometers van de Indiase grens. Het land hanteert daarom bewust een *first use* doctrine. In het geval van bijvoorbeeld een succesvolle conventionele Indiase aanval zal het land kernwapens inzetten om deze te stoppen. Volgens Amerikaanse bronnen heeft het land bovendien een *second strike capability*, wat de geloofwaardigheid van de nucleaire doctrine vergroot.

Tot slot

De gebeurtenissen van afgelopen februari tonen dat een conflict tussen India en Pakistan nooit ver weg is. Beide landen staan vijandig tegenover elkaar en claimen geheel Kasjmir. Zij beschikken beide over een grote conventionele strijdmacht. Het zijn bovendien kernmachten en in ieder geval Pakistan is bereid zijn nucleaire middelen te gebruiken. Het kruitvat Kasjmir kan dan ook leiden tot een ramp van wereldwijde omvang.

India beschikt over bijna 5.000 tanks, zoals de Arjun.
Foto: Wikimedia Commons, Ajai Shukla

Pakistan beschikt over ruim 500 gevechtsvliegtuigen, waaronder de JF-17 Thunder. Foto: Wikimedia Commons, Asuspine

Op zee is India veel sterker dan Pakistan.
Foto: Wikimedia Commons, Indian Navy

Sandd
Port betaald
Port payé

ONAFHANKELIJK DEFENSIEMAGAZINE
UITGAVE VAN DE KONINKLIJKE NEDERLANDSE VERENIGING 'ONS LEGER'

ARMEX

Voor een krijgsmacht die ertoe doet!

De zorg voor een deugdelijke krijgsmacht was in 1912 aanleiding om de Koninklijke Nederlandse
Vereniging 'Ons Leger' op te richten. De onverantwoord grote bezuinigingen van de laatste decennia tonen aan dat we ons nog steeds zorgen maken, ondanks dat recent de eerste voorzichtige stappen zijn gezet om het vermogen van de krijgsmacht te repareren. De Koninklijke Nederlandse
Vereniging 'Ons Leger' zet zich daarom ook in onze tijd in voor een krijgsmacht die er toe doet!

Zij spant zich in voor een breed draagvlak voor onze krijgsmacht in de samenleving en draagt die boodschap uit naar de politiek, de industrie, de wetenschap en de media. Daarnaast toont zij zich betrokken bij uitgezonden militairen en hun relaties.

De vereniging organiseert tal van activiteiten zoals lezingen en bezoeken aan militaire locaties. Ook heeft zij een bijzondere universitaire leerstoel en kent zij periodiek de Prins Mauritsmedaille toe aan personen of organisaties, zowel binnen als buiten de krijgsmacht, die zich verdienstelijk hebben gemaakt voor de krijgsmacht.

Voelt u zich betrokken bij de krijgsmacht en ondersteunt u onze doelstelling, wordt dan lid van de Koninklijke Nederlandse Vereniging 'Ons Leger'. Meer bijzonderheden kunt u vinden op onze website: https://onsleger.nl/.